
UN ÚNIC MODEL: L'esport de competició

Manuel García Ferrando, Catedràtic de sociologia de la Universitat Complutense de Madrid

Els valors y el tipus de pràctica de l'esport competitiu és traslladat a l'esport juvenil i aquesta és una de les causes per les quals molts es desencanten i abandonen

De la preocupació per la quantitat de gent que practica sesta passant a l'anàlisi de la qualitat, i de l'esport en general a l'adequació d'aquest a les característiques específiques del grup.

L'esport ha esdevingut un dels fenòmens socials la presència del qual en la societat contemporània és més evident i ha penetrat en els últims racons de la vida social i individual. Dins de l'àmbit de l'esport, l'esport juvenil i infantil també ha adquirit una importància inusitada, tot això obliga a que la reflexió teòrica sobre el fenomen esportiu en la joventut tingui que ser seriosa i rigorosa. En termes generals, es pot afirmar que en la societat que vivim cada cop hi ha més temps

d'altra banda, també sabem que el canvi de valors socials propicia una més gran preocupació pels aspectes d'autonomia i benestar personal, potser com a reacció a una societat, post-industrial, que es presenta, monòtona, repetitiva, estandarditzada. En ella l'esport potser sigui, possiblement, una de les poques alternatives que disposen amplis sectors socials de tenir un comportament individualitzat, de poder actuar amb un cert autocontrol, de fer alguna cosa, en definitiva, que no dependgui excessivament dels altres.

El lloc de l'esport

Els estudis més recents realitzats tant en aquest país, com en d'altres de l'àrea occidental, l'esport és una de les activitats preferides de la població en el temps lliure. Així a una enquesta que vaig dirigir el 1985 sobre els hàbits dels espanyols en el temps lliure i l'esport vaig trobar que l'activitat més freqüentment realitzada per la població era "estar amb la família", seguida d'"estar amb els amics" i la de "veure la televisió". A continuació apareixia el "fer" i "veure" esport com les activitats més populars en el temps de lliure. Però, a més a més, al preguntar a la població què desitjaria fer en cas de poder elegir amb tota llibertat la forma d'utilitzar el temps de lleure, la pràctica esportiva apareixia com l'activitat més freqüentment mencionada. Totes aquestes dades fan pensar que la participació dels adults i dels joves a les activitats esportives serà, cada

vegada més alta a Espanya. I això és per molts motius, coneguts per tots nosaltres. En primer lloc, com hem dit, la societat ho demana, la societat demana esport. Per altra banda els estaments públics han pres consciència d'això i proposen una oferta d'esport. Oferta que no disminuirà, sinó que augmentarà. A més, hi ha una tendència a prolongar l'etapa d'escolarització dels joves a Espanya; ja s'està parlant de què s'allargarà l'EGB dels 14 als 16 anys i, en la mesura en què els joves estudiants són el sector de la població que fa més esport a tot el món, així augmentarà també la pràctica esportiva i les classes d'educació física.

A Espanya ens trobem que, pel que fa a l'esport infantil i juvenil, la preocupació per la quantitat de gent que participa s'està passant ràpidament a una preocupació per la qualitat de l'esport que es fa. Això és lògic. Primer s'ha de satisfer una etapa: la de la quantitat, però això només és una part del problema, l'altra part ésquina mena d'esport i amb quines conseqüències s'està fent aquest esport. Doncs bé, a Espanya en poc temps ens trobarem en la mateixa situació que ja s'està produint en altres països més avançats, econòmicament i tecnològica, on la preocupació per l'extensió, la universalització esportiva, ha deixat de ser el problema preferent perquè en estar tota la població escolaritzada, (em refereixo a la població infantil i juvenil) en un àmbit que inclou, en el seu currículum i com a assignatura obligatòria, l'educació física i l'activitat esportiva, el problema ja no és que la gent faci esport. L'esport es fa, en major o menor intensitat, per la qual cosa el problema ésquina mena d'esport fa.

Les característiques del model de l'esport de competició

L'esport que en els últims anys ha

tendit a desenvolupar-se en els països avançats és un esport de competició, organitzat, un esport on els objectius de victòria, les lligues, les seleccions locals, regionals, nacionals són l'element dominant. Poques dècades d'aquesta mena d'esport han portat conseqüències no previstes per al desenvolupament físic i psíquic dels joves i en els últims anys n'han sorgit les primeres i importants crítiques. Jo diria que a Espanya aquest problema s'està donant en petits sectors de la societat, numèricament poc importants però molt significatius. És a dir, en tots els sectors de l'esport de competició d'élite, i especialment en alguns esports, s'està donant aquest problema d'excessiu estrès, de lesions, etc., que després tractarem amb més deteniment; i per suposat dins de pocs anys, en la mesura en què es massifiqui encara més, que s'intensifiqui la pràctica de l'esport infantil i juvenil, aquests problemes es donaran en intensitat més gran igual que succeeix en aquests moments al Canadà, Estats Units, Suècia o al Japó. Tal com deia Carles Marx en el pròleg de la segona edició d'*E/ Capital*, els països no desenvolupats s'han de mirar en el mirall dels desenvolupats ja que en aquest mirall hi veuran la imatge d'allò que s'esdevindrà quan ells assoleixin aquest nivell de desenvolupament superior; d'aquí ve que sigui tan interessant el fet que contemplem, no solament el que succeeix al nostre país, sinó que mirem la imatge d'altres països desenvolupats per tal com hi trobarem la imatge del que s'esdevindrà aproximadament aquí i que, ja està succeint en bona mesura. En primer lloc vaig a ocupar-me de traçar els trets generals dels excessos de l'esport de competició, sobretot tal com s'han produït en els països en què hi ha una tradició més gran de competició i de participació en l'esport infantils i juvenils; tot això ho aniré matisant i enfilant amb dades sobre la situació espanyola en la mesura en què la coneixem i disposem

d'algunes dades empíriques. Tal com he dit, parlarem de l'esport altament competitiu i organitzat, és a dir: aquella activitat esportiva que implica una gran quantitat de temps dedicat a entrenar, que afavoreix l'assistència d'espectadors adults, que es limita als jugadors més destacats i que exigeix una selecció d'aquests a través d'un procés de competicions locals, regionals, nacionals i fins i tot internacionals.

Realment, l'esport competitiu organitzat, en els àmbits infantil i juvenil, és una reproducció en miniatura de l'esport adult. I aquesta és, com veurem de seguida, la causa de molts dels mals que pateix actualment l'esport infantil i juvenil. Vegem què ha succeït, per exemple en un país que és paradigma de l'esport juvenil: els Estats Units.

L'esport juvenil organitzat als Estats Units sorgeix els primers anys del segle actual i està reduït a l'àmbit escolar els primers trenta anys. Està sota la competència de professors i educadors dins de l'àmbit escolar; però va creixent l'interès de la societat en aquest esport; és un esport que es fa molt competitiu, molt organitzat i els educadors comencen a adonar-se dels efectes negatius de l'excés de competició en aquesta mena d'esport i es produeix un desencantament, una retirada. L'esport, des de llavors surt de les escoles perquè els professors ja no volen atendre'l i cau en mans d'organitzacions voluntàries, de clubs professionals o municipals que es preocupen d'atendre les necessitats dels nens.

Un model per satisfer els pares

Però, ¿què és el que passa? Que realment el que s'està fent amb aquest model és atendre les necessitats dels pares, dels adults, dels entrenadors; i aquest esport juvenil, de seguida que deixa de ser controlat per educadors, esdevé una activitat que entra a formar part de l'espectacle de la vida quotidiana, del municipi, de l'estat, de la nació. És un esport en el qual

comencen a donar-se tota mena d'excésos. Els estudis més recents posen de manifest que l'edat modal, és a dir, l'edat més freqüent d'inici dels millors futurs esportistes dels Estats Units es troba als vuit anys. Aquesta edat comença ja l'esport de competició. Bé, tots sabem que això s'està donant ja a Espanya en determinades àrees esportives: pensem en gimnàstica, pensem en natació. Això ja s'està donant. Per tant, com dic, el que estem comentant d'Estats Units no és una cosa que ens sigui molt aliena. L'enfrontament entre organitzadors de l'esport juvenil competitiu i educadors és evident a la dècada dels cinquanta, seixanta i fins i tot dels setanta. Hi ha un divorci: els educadors es limiten a criticar sense altres armes que les seves paraules i els seus escrits perquè es troben amb el desig dels pares i de les autoritats municipals i estatals d'abonar aquesta mena d'esport que satisfà els adults. És a dir, l'esport juvenil és un instrument per satisfer les necessitats polítiques, necessitats psicològiques, necessitats de victòria i d'afirmació, de prestigi de famílies i de municipis. I això ho veuen els mateixos educadors, però, ¿què poden fer davant la voluntat dels pares?

Les dades més recents d'Espanya confirmen aquest fet innegable: més del 70% dels pares que tenen fills en edat escolar desitjarien que els seus fills fessin més esport del que fan. Aquest és el primer fet que hem de reflexionar: són els pares els que volen que els fills competeixin. Per què? Per que hom té un concepte, un model d'esport segons el qual aquesta pràctica ajuda al desenvolupament de valors que seran instruments útils quan aquest jove esdevingui un adult. Se suposa que la participació en un esport organitzat, millora la forma física, dóna capacitats de lideratge, desenvolupa valors cívics, forma el caràcter, confereix esportivitat, amor per al joc net, dóna bona salut, ajuda els valors de vida democràtica, contribueix als valors d'equip i, fins i tot, la

tremenda publicitat dels mitjans de comunicació als èxits econòmics dels joves talents esportius, fa pensar que poden ajudar la família amb contractes milionaris.

La necessitat de control

En aquests moments els pares, en general, tant a Espanya com a qualsevol altre país, consideren que els aspectes positius de l'esport, de la participació dels seus fills en un esport competitiu i organitzat són sempre superiors als factors negatius. De tota manera, i com he dit abans ha sorgit una espècie de síntesi (els anys setanta i començament dels vuitanta) en què s'admeten els aspectes positius i negatius de l'esport. El 1977 hi ha un congrés als Estats Units en el qual per primera vegada es presenten comunicacions dels dos bàndols: per un costat els educadors, fins llavors detractors de l'esport competitiu i els organitzadors i entrenadors, directius i polítics interessats en el seu desenvolupament. S'arriba a un punt en comú: admetre que l'esport de competició juvenil ha esdevingut una part important de la cultura de la societat actual, però que ha de ser controlat d'alguna manera. Sorgeixen llavors escrits, que jo crec que fins i tot s'han incorporat a la docència de les facultats d'educació física en forma de "Carta dels drets del jove esportista", és a dir, es reconeix que un excés d'esport de competició pot danyar el desenvolupament psicològic i físic del jove. Aquesta síntesi significa, en certa mesura, que els esforços s'han de dedicar a estudiar la manera en què aquests esforços de participació en l'esport competitiu minimitzin els aspectes negatius i es maximitzin els aspectes positius. Així sorgeix la pregunta, sobre quins aspectes s'han de minimitzar? Fonamentalment els següents: en aquests moments es desconeixen força els efectes de l'estrès de la competició sobre el desenvolupament psicossomà-

***Els pares volen que els seus fills competeixin,
d'aquesta manera milloren la forma física,
desenvolupen valors cívics
i obtenen característiques útils per al seu futur professional.***

tic del jove. S'ha de començar a tenir evidència empírica i científica que ens permeti resoldre amb seguretat les preguntes següents: j, Quant estress físic és essencial per a un desenvolupament òptim i en quin punt deixa de ser-ho? i, A quina edat s'ha de començar a competir? i, A quina edat i en quines condicions poden competir nens i nenes en els mateixos equips? i, Quines són les conseqüències immediates i latents de certes activitats dispersants? Em sembla que aquestes són les grans preguntes que s'estan fent en l'actualitat totes les persones que veritablement estan interessades en l'estudi científic de l'esport juvenil. Que això és així he pogut comprovar-ho en el congrés de fa dos anys, congrés científic-olímpic que es va celebrar a Los Angeles, Oregon. El tema dominant fou en tots els camps (biomecànica, fisiologia de l'esforç, educació física, sociologia, antropologia, etc.), el tema de l'esport juvenil i de les conseqüències de l'excés de l'esport juvenil. Va ser el tema dominant del congrés que se celebrava al mateix temps que els Jocs Olímpics. Curiosament els científics reunits allí no ens preocupaven tant per les grans performances, les grans execucions dels Jocs, com pel que està succeint en tot el món, a països de l'Est i de l'Oest, amb el tema de l'esport infantil i juvenil.

Els efectes de l'esport de competició

Realment, i, què és el que fa l'esport de competició? Tota activitat competitiva té unes conseqüències estressants per a la persona que participa en la competició. Preparar-se per a un examen, per rebre una recompensa, per passar una prova, per a una competició, té unes conseqüències estressants. Ara bé, aquestes poden ser positives, negatives o neutres, depèn de l'avaluació social i individual que es faci d'aquesta activitat. Una victòria en

una competició esportiva pot reforçar la seguretat d'un jove en si mateix, com una derrota pot ajudar a reforçar la inseguretat. Això no obstant, les conseqüències de competicions esportives aïllades mai no són problemàtiques. El que realment té conseqüències per al jove és la repetició de la competició. Aquí entrem en el tema de les lligues; el que és realment preocupant és que aquesta posada a prova del valor positiu o negatiu dels i de les joves esportistes es fa d'una forma sistemàtica i durant llargs períodes de temps.

És aquí on sorgeixen les conseqüències negatives: pèrdues de son, lesions prematures, segregació de sexes —l'esport de competició està aprofundint la separació entre sexes, perquè l'esport normalment és practica entre persones d'un mateix sexe—, la segregació d'edats —els nens i les nenes de la mateixa edat o d'edats semblants, necessiten conviure entre ells—.

A més, s'està comprovant que la participació en un esport de competició en edats primerenques, pot incrementar l'agressivitat i la preocupació i també pot menar a violar les regles perquè és l'única forma de guanyar. Una de les causes de la violència en l'esport consisteix a no interioritzar prou bé que s'han de respectar les regles. Llavors, i en la mesura en què l'èmfasi està en la victòria la preocupació de molts entrenadors no és tant preparar bons esportistes com preparar guanyadors campions, encara que sigui a costa dels valors humans que haurien de ser inherents a la pràctica esportiva. Tot això està tenint funestes conseqüències que potser no són numèricament gaire importants, però el sol fet que existeix va en contra de l'esperit d'allò que ha de ser l'esport com a element que contribueix a l'educació i al desenvolupament de la personalitat general del jove.

Causa de l'abandonament

Condueix, a més, a un fet que s'està

experimentant a tots els països: i és que, en efecte, si veiem les xifres de participació en l'esport per edats, trobem que s'ha disparat el percentatge de participació fins als 16 ò 17 anys. A Espanya estem al voltant del 70%, potser és de gent que fa esport una o dues vegades per setmana, però aquestes xifres es troben a qualsevol país desenvolupat, em refereixo a una societat urbana-industrial. A partir dels 17 anys, comença a baixar no menys del 10 al 15% cada any, fins que arribem a xifres per sota del 50% a partir dels 19 o 20 anys; dels 20 anys als 30 la caiguda és més sobtada fins a arribar a les mitjanes (com a Espanya) d'un 35% de participació. Què ha succeït? i, Per què aquest abandonament prematur? Un esport competitiu, que només beneficia les persones més dotades, amb més talent, i a les persones que tenen un caràcter competitiu, però de cap de les maneres afavoreix els joves d'ambdós sexes que no desitgen competir, que no tenen ànim de victòria ni estan dotats per la naturalesa (ni psicològicament ni física) per competir a grans nivells, té com a conseqüència l'abandonament prematur.

Llavors, una de les causes fonamentals de l'abandonament de la practica de l'esport —que es redueix en cinc anys (des dels 16 fins al 21) a menys de la meitat—, és precisament aquest èmfasi en l'esport competitiu. L'esport de competició cansa, avorreix, fatiga, preocupa... i en conseqüència es produeix aquest abandonament. Tractem de reconstruir el que ha succeït històricament: primer tenim una gran preocupació perquè es generalitzi l'esport, perquè es pensa, i a més es pensa correctament, que l'esport ajuda el desenvolupament psicològic i físic de nens i joves. Hi ha un esforç per tal que tothom hi participi, i quan s'aconsegueix aquesta participació, no es construeix un model adequat a les necessitats del nen, sinó que són els adults els qui dominen en la societat i els qui decideixen el model organitza-

El tipus de model que se segueix aprofundeix la separació entre sexes i edats, potencia l'increment de l'agressivitat, agreuja l'estrès i mena la transgressió de les regles.

tiu d'esport per als joves. Conseqüències: que després d'haver fet uns grans esforços perquè tothom participi, quan el jove surt de l'edat escolar, o abandona el control dels pares i adquireix una certa autonomia a partir dels anys de l'adolescència, es produeix l'abrupta caiguda de l'esport. Tinc aquí dades d'un estudi norueg i d'un altre suec molt recents, d'uns col·legues del Congrés Olímpic d'Oregon de l'any 84, on es posa de manifest que d'un vuitanta i tants per cent de participació fins als 15 i 16 anys de jove noruecs i suecs d'ambdós sexes, es passa a un 30, 40% als 20 anys, pràcticament el mateix que succeeix en el model espanyol; això és una cosa una mica irònica, ja que posa de manifest que aquest model està equivocat.

Un tipus de socialització específica

George Mead, un soci psicòleg americà que ha estudiat la formació de la personalitat en l'ésser humà i com s'internalitzen els valors de la societat, té unes pàgines en les quals contraposa el valor del joc i de l'esport per als nens i als joves. Mead diu que el joc equival a les necessitats del nen perquè en el joc hi ha una simple successió d'un paper a un altre, no hi ha organització de l'activitat; i així són els nens. Els nens no tenen una línia contínua d'activitat: fan una activitat ara i als cinc minuts canvien d'activitat si no els agrada, i entren en contradicció amb el que acaben de fer. Aquest és l'encant i aquesta és la impredecibilitat del nen. El nen és imprevisible. En un joc ens anem adaptant a la mateixa dinàmica del joc, els nens, per tant, necessiten el joc, ja que hi ha un isomorfisme entre l'estructura del joc i l'estructura (o no estructura) de la personalitat del nen. Però sorgeix llavors la necessitat d'anar madurant, de què vagi apareixent la personalitat del nen; una personalitat que ha d'estar estructurada, i així

és l'esport. Passen del joc a l'esport i l'esport, no es més que un joc amb regles, amb objectius, amb una organització. Isomòrficament és així com ha de ser el procés d'un jove per fer-se adult; ha d'anar adaptant-se a regles, internalitzant les regles de la societat, i això és el que li dona l'esport. Sabem que per mitjà de l'esport, el nen pren consciència de la societat; del treball en equip.

¿Per què l'esport interessa al desenvolupament del jove? perquè li confereix una dinàmica de participació amb els altres. Però ¿què passa quan aquest model ideal en el qual es reflecteix aquest valor de l'esport per al desenvolupament de la personalitat del nen esdevé, no un esport de participació sinó de competició? ¿Què succeeix amb l'esport de competició? que no hi participen tots. A l'esport de competició hi participen només els millors. Perquè hem traslladat el model de la competició professional al món dels nens, el model de què sempre ha de guanyar el millor. Aquesta és també una altra de les conseqüències d'aquest esport competitiu la medallitis, el trufegi... fer un esport competitiu que posa l'èmfasi en victòria-derrota; la victòria ve recompensada per un trufegi, llavors tenim una cosa que també ha estat recusada. I és que (i això és una cosa que s'està donant molt a Espanya en els últims temps), amb tant èmfasi en els trufegis estem fent que nois i noies col·leccionin quantitat de trufegis. D'una banda estem disparant els pressuposats públics: per exemple, el patronat municipal d'esports de Las Matas, Madrid, amb un pressupost de 35 milions de pessetes, un milió o un milió dues-centes mil pessetes s'han gastat en premis i trufegis. Aquesta medallitis no sols està distorsionant el pressupost, sinó que també, d'altra banda, estem distorsionant el sentit de la participació. Està bé que hi hagi esport competitiu, l'evidència psicològica actual és que l'estrès és per al ser humà. Una mica d'estres és

bo, participar en activitats esportives també és bo, ja que en certa manera la vida és lluita, perquè l'esport competitiu ens ajuda a prendre consciència de les capacitats pròpies, i en aquest sentit l'esport competitiu és francament interessant; però no ho és quan aquest esport competitiu comença a fer de la competició l'únic motiu de l'activitat. És aquí quan comencen a produir-se tots els desequilibris als quals m'he referit. Insisteixo en què el tema és que els joves que fan esport no han de tractar-se com a adults, com a adults en miniatura. Em sembla que tant en la seva conducta com en l'afectiva, com en la psicomotriu, en aquests tres camps, el jove és diferent de l'adult. El problema és com planificar l'esport juvenil. Ara estem en un moment del desenvolupament històric de l'esport i de la conducta social en el qual la divulgació de les pautes esportives ha d'anar acompanyat d'un mínim de difusió de comportament d'aprenentatge social. Crec que hi ha una gran ignorància, entre educadors, entre pares i entrenadors, sobre les necessitats, sobre les etapes d'aprenentatge de nens i joves. Crec que si es pren consciència d'això poden disminuir-se els efectes negatius, que potser d'una forma exagerada he anat enunciant. Crec que certes recomanacions poden ser d'interès i amb això acabaré.

Propostes de planificació

Crec que en un futur, al mateix temps que es continua posant èmfasi a estendre la participació esportiva a la totalitat de la població infantil, s'ha de fer de manera que es resti importància als aspectes més competitiu de l'esport. Cal assegurar que cada jove, amb independència de les seves facultats físiques i dels seus talents esportius psicomotors, tingui la seva oportunitat per actuar. Les temporades de l'esport competitiu han de ser més curtes, fins i tot reduir-

El problema no és que hi hagi competició en l'esport sinó l'excessiu èmfasi que es dóna al binomi victòria - derrota, fent d'ell l'únic motiu de l'activitat

les en l'extensió del curs escolar; quan s'acosten exàmens s'ha de fer desaparèixer les competicions perquè no és bo barrejar competicions amb exàmens.

S'ha d'oferir alguna mena de reconeixement, a la mera competició d'un mateix, en comptes d'oferir com ara, recompensa a la victòria i no pas a la derrota.

El trufegi s'ha de donar al fet mateix de la participació, participació que significa un esforç per participar i per millorar actuacions anteriors. Crec que s'ha de reduir dràsticament el repartiment de trufegis i medalles. No s'ha d'oblidar que aquestes mostres de la victòria, aquests trufegis ostentosos, aquestes grans copes, aquestes quantitats de medalles que es regalen als vencedors fan més visibles la derrota i poden conduir a què es violin les normes, aquestes normes el respecte de les quals constitueix la mateixa essència de la capacitat educativa de l'esport. Ja que si l'esport no té aquest respecte a la norma, no serveix per a res. A més, no s'ha d'oblidar: el premi, l'acostumar-se al premi atempta, disminueix la motivació intrínseca a participar lliurement.

Creo que el bo de l'esport és que és una activitat lliure que ha de sorgir dels desitjos propis, de les motivacions pròpies de les persones. És així com l'esport que es comença a la joventut, a la infantesa, esdevé un esport per a tota la vida, que és l'objectiu a què ha de conduir tota política esportiva: a l'esport per a tota la

vida. Llavors, en la mesura en què des d'un principi es posa èmfasi en l'esport, quan amb l'edat disminueixen les capacitats per guanyar, en no haver-se conreat aquestes motivacions intrínseques, es perd interès per l'esport.

S'ha de dir als pares que reconeixin que l'important de la participació dels seus fills no rau en la victòria. Que sàpiguen que els seus fills necessiten de la participació de l'esport i que els recordin d'alguna manera que no és un bon camí per afirmar superioritats o inferioritats seguir el camí de l'esport. En aquest sentit, crec que totes les campanyes de promoció de l'esport han d'anar acompanyades no sols de l'activitat esportiva, sinó de xerrades, conferències, converses amb pares per transmetre'ls aquesta mena d'idees. És fonamental parlar amb els pares, però ningú no ho fa. Als pares també se'ls ha de socialitzar i educar, sobretot en un país com el nostre en què hi ha poca tradició esportiva, en què els pares no han tingut oportunitat d'internalitzar aquestes motivacions intrínseques per l'esport. Es a dir, l'esport si sedueix és pels seus aspectes brillants que en aquests moments presenten els mitjans de comunicació. D'aquí la popularitat de l'esport. D'aquí que els pares vulguin que els seus fills siguin uns petits Becker, uns petits Butragueños o una petita Nadia Comanecchi. Però els pares se'ls ha de dir que no tots els nens són Beckers, Butragueños ni tots no són Nadies Comanecchis. Se'ls ha de dir

que els seus fills, que per a ells es bo participar amb alegria, que facin esport, que es diverteixin, que si poden guanyar que guanyin i que si no, no passa res, però que reconeixin les seves limitacions. El talent esportiu està repartit tan escassament com qualsevol altra mena de qualitat humana, això s'ha de transmetre als pares.

Un altre aspecte que és molt important: és l'especialització en l'esport. Quan un noi, una noia destaquen en un sol esport els obliguem d'alguna manera a què s'entrenin molt en aquest esport. i, Què succeeix quan aquesta persona que ha fet hoquei sobre gel, waterpolo, gimnàstica rítmica amb els anys s'engreixa, perd forma física i es troba amb un esport que requereix un nivell de prestacions físiques molt elevat i no pot fer-ho?

Perd interès per l'esport. Llavors, en aquest sentit jo crec que cal ensenyar models de participació multiesportiva. És bo ensenyar, a més del waterpolo, de la gimnàstica rítmica, esports individuals que després es puguin practicar tota la vida: esquí, natació, jòguing, és a dir, el fet de poder practicar diversos esports al mateix temps evitarà l'obsessió en un sol esport.

Bé, jo crec que això han estat unes consideracions potser fetes d'una manera una mica embastada. He anat recollint impressions del que tenia a les meves notes i amb molt de gust estic disposat a comentar amb tots vostès allò que tinguin a bé discutir i criticar.